

Gail Kligman, *Nunta Mortului - Ritual, poetică și cultură populară în Transilvania*, (Ed. Polirom, colecția "Plural M", Iași, 1998)

Traducerea mult așteptată a acestei lucrări (apărute în 1988) aduce pentru publicul românesc o nouă perspectivă asupra satului "moroșan", aceea a antropologului american care a depășit clișeele legate de Dracula, lăsându-se captivat nu atât de farmecul ficțiunilor, cât de realitățile vieții de zi cu zi a țăranului transilvănean.

Ceea ce ne propune Gail Kligman este o radiografie a Maramureșului istoric, mai precis a leudului - comună aflată la 45 km de Sighetu Marmăției - așa cum se prezenta acesta în anii 78-79, când autoarea a fost găzduită timp de 17 luni de una din familiile din localitate. Totodată, prin observațiile cu caracter de jurnal din "Introducere" și prin notele de la sfârșitul volumului, cartea transmite experiența concretă a "muncii de teren".

Astfel, aceasta nu constituie o simplă colecție de ritualuri și creații folclorice alături de interpretări ale acestora, ci și un model de cercetare care, prin transparența și coerența stilului, fascinează chiar și cititorul neinițiat în temă.

Autoarea se detașează de o viziune pur etnografică în favoarea unei analize antropologice (apelând la metoda observației participative), respectând canoanele impuse de aceasta și prezentând publicului întreg demersul cercetării. De aceea d-na Kligman nu caută o epurare a elementelor etnografice tradiționale, ci redă obiceiurile și mentalitatea maramureșenilor în dinamica și autenticitatea lor, în condițiile mutațiilor survenite odată cu cooperativizarea, naționalizarea pădurilor și angajarea silită a țăranilor în munca industrială. "Ritualul este conservator, dar și sensibil la schimbare" - subliniază autoarea (pag. 200). Dualitatea aceasta tradițional - adaptativ (căreia îi este dedicată capitolul V: "Ideologie, ritual și identitate") se regăsește la nivelul tuturor dimensiunilor vieții țărănești prezentate: organizarea socială, configurația gospodăriilor, ierarhia

sătească, standardele estetice, obiceiurile de salut, sistemul nașiei, pretențiile de zestre (Cap. I), ritualul nunții (Cap. II), al morții (Cap. III) și ciudata îmbinare dintre acestea două, care dă și titlul cărții: "Nunta mortului" (Cap. IV) - cununia simbolică a defunctului încă necăsătorit, înmormântat în haine de mire, respectiv mireasă.

Poezia din contextele ritualice constituie o expresie consacrată și publică a trăirilor personale (dar cel mai adesea cu semnificație colectivă) de aceea devine una din principalele mijlocitoare ale analizei. Astfel, sunt prezentate în paginile cărții strigături, bocete, toasturi etc. Modul în care au fost dejucate sau asimilate îngrădirile ideologice impuse de vechiul regim este reflectat în creațiile poetice mai recente, spontane și anonime (incluse în ritual), ca de exemplu varianta modernă a Horei Găinii (pag. 186):

"Cu bani di pă o găină
Mni-oi cumpăra o mașină.
O mașină Dacia
Cu ei să mă pot căra
Cu mândru alătura"

sau creații aparținând unor autori "din popor", inspirate în mod vădit de politica Partidului:

"Sîntem împotriva unui
Nou război distrugător
Și lozinca noastră-i PACEA"

(protest împotriva războiului nuclear, reprodus în "Anexe", pag. 223)

Vitalitatea textului derivă și din includerea unor regionalisme "moroșene" în cadrul discursului academic propriu-zis, care nu urmărește o sofisticare ostentativă și inoportună. Avem impresia că autoarea se retrage în spatele rândurilor, lăsându-ne singuri cu eroii acestui volum, țărani ieudeni, intervenind cu comentarii pe marginea lumii lor doar pentru a ne ajuta s-o înțelegem și s-o acceptăm așa cum este.

"Țăranii au fost întotdeauna niște obiecte. Ei au fost exploatați de stăpâni și națiuni, la fel ca de oameni de știință și universitari" - remarcă autoarea. Meritul cărții este de a-i transforma în "subiecți", parteneri ai cercetătoarei în demersul antropologic a cărui finalitate le este dedicată.

(Cristina Raț)